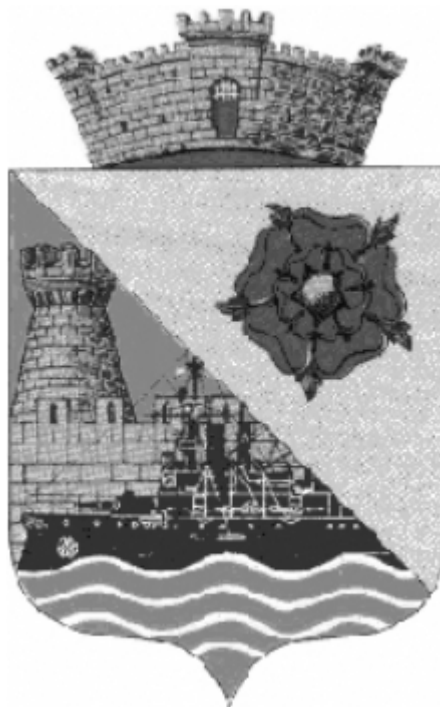

Tur til festningsverk i Horten og omegn

17.01.2009

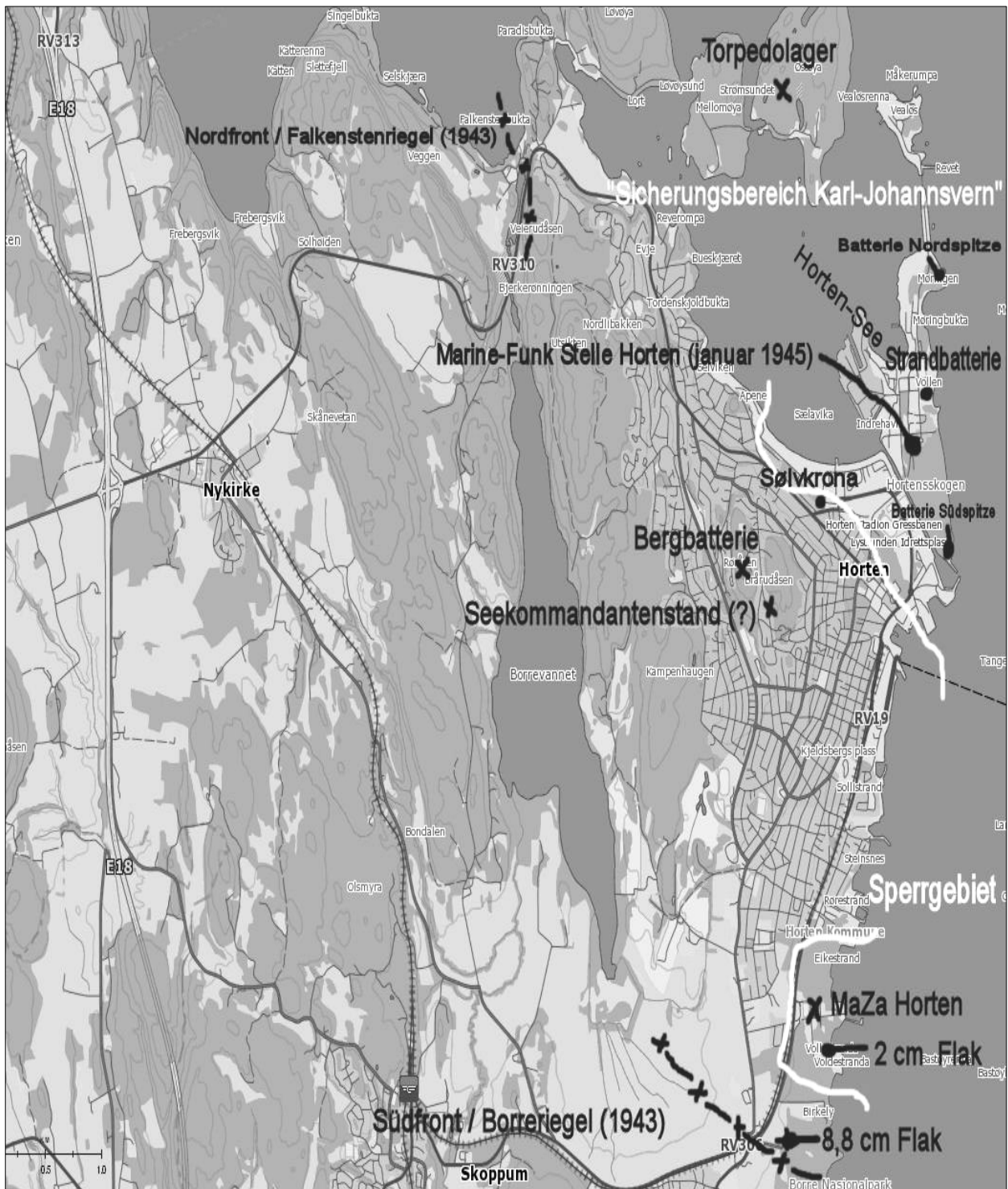

Følgende steder har vi tenkt å besøke i dag:

- Langgrunn (Maza)
- Braarudaasen Batteri (Bergbatterie)
- Sølvkrona, mine og torpedolager
- Karljohansvern: Hortenstangen (Batterie südspitze)
- Karljohansvern: Tivoli (Batterie Tivoli)
- Karljohansvern: Møringa (Batterie Nordspitze)

Oppmøte på Maza kl **10.00**, deretter følger vi listen kronologisk.

Er det noen som ikke skulle finne fram, så er det bare å ringe **Tormod på 900 73 870**.

1. Langgrunn (Maza)

MAZA var en forkortelse og stod for MarinenArtillerieZeugabteilung.

Det som i dag heter Langgrunn var et tildels jomfrulig skogområde øst for jernbanelinjen mellom Horten og Skoppum, mot Rørestrand i nord og nasjonalparken i syd. Det var egen jernbanestasjon ved Langgrunn der tyskerne kunne laste om bord forsyninger på togene nesten rett fra lagrene.

Dette området, som for det meste besto av tildels grov granskog og utgjorde 482 dekar, så ut til å passe tyskerne utmerket for det de på kartet kalte «Artillerie-arsenal Horten – Anlage Steinsnes». Hele dette området ble inngjerdet med et massivt og grønsmalt tregjerde på 2,5 meters høyde og med piggråder på toppen.

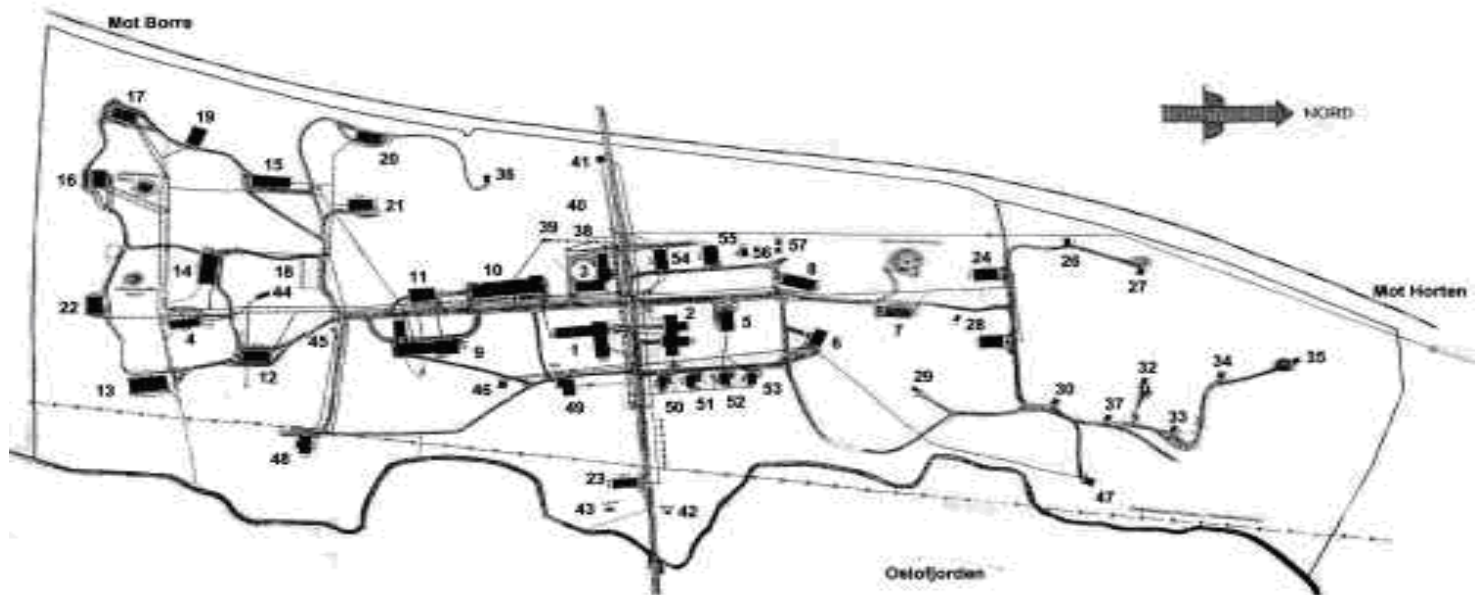
Det fortelles at ei ku engang forvillet seg inn i det ene minefeltet og ble drept. Bonden som eide kua sendte så ett erstatningskrav til tyskerne. Den tyske Ortskommandanten i Horten responderte så med å sende bonden et erstatningskrav på en landmine!

Under den 2. verdenskrig ble det tyske kystartilleriet tilført store mengder erobret materiell, spesielt fra land som Frankrike, Russland og Tsjekkoslovakia. Etter hvert antok logistikken til denne kanonparken helt enorme dimensjoner der man måtte ha forskjellige deler og ammunisjon på lokale lagre rundt i de okkuperte landene. For hærkystartilleriet på østlandet ble kanonmateriellet sendt til Løren utenfor Oslo for overhaling, mens det tyske marineartilleriet hadde egne verkstedsbåter som seilte rundt og reparerte på stedet eller tok med seg materiellet til nærmeste MaZa. Dette marineartillerilageret var ansvarlig for alle Marinekystbatteriene i Oslofjorden og oppbevarte ammunisjon og reservedeler for marinebatterier som MKB 4/501 Toraas og MKB 2/501 Rauøy. Utenom å lagre det tyngre skytset var også MaZa ansvarlig for tilvirking av hylser og ammunisjon til mindre våpen samt personlig utrustning.

Grunnet all ammunisjonen som ble lagret og produsert på Maza, måtte man unngå brann for enhver pris. Derfor ble husene på Maza varmet med vann i rør som kom fra et eget fyrhus. Det var også egne brannhydranter og vannbassenger plassert rundt i området, slik at en brann skulle kunne slukkes tidlig.

I de tyske arkivene etter KTB Oslofjord kan man finne at det var Flakzug 3307 som var ansvarlig for luftvernet på MaZa. Flakzug 3307 hadde 3x 2 cm Madsen skyts sammen med et vannavkjølt MG av ukjent type. Trolig ble stillingene nedenfor Langgrunn bygd veldig sent i krigen; rundt desember 1944.

I mai 1945 ble anlegget satt under engelsk bevoktning som en samleleir og ingen nordmenn slapp inn her, derfor er det mange spørsmål som knytter seg til dette anlegget. Etter krigen ble området brukt som en sjøfartsskole til det i dag er en næringspark med Borre Havarivernskole.

Byggningsforklaring:

1. Forvaltningsbygg
2. Husholdningsbygg
3. Fyrrom og garasje
4. Fyrhus og garasje
5. Verksted for etterretningsmateriell + lager
6. Elektroverksted
7. Artillerilager
8. Skur for oppsamling
9. Verksted
10. Hylseverksted
11. Hylselager
12. Systue
13. Ammunisjonstilvirkning
14. Hylsetilvirkning
15. Ammunisjonslager
16. Hylsetilvirkning
17. Ammunisjonskontroll
18. Patrontilvirkning (under bygging)
19. Hylselager
20. Ammunisjonslager
21. Kruttlager
22. Lager for forbruksmateriell
23. Skur for oppsamling
24. – 25. Ammunisjonslager
26. – 37. Ammunisjonsskur
38. Bensinlager
39. Transformatoriosk
40. Hus for prøve av gassmasker
41. Hovedvakt
42. Bryggevakt
43. Båthus
44. WC-bygning
45. Hus for brannutstyr
46. – 47. Tårn med skyts- og mannskapsbrakke
48. – 49. Offisersbolig
50. – 53. Hus for våpeninspektør
54. – 55. Mannskapsbrakke
56. Vedskur
57. Stall

2. Braarudaasen Batteri (Bergbatterie)

Konstruert under konflikten med Sverige i 1905, senere er det noe modifiser av okkupasjonsmakten under 2. verdenskrig.

Drakampen mellom Norge og Sverige medførte fra 1895 av en sterk opprusting av det norske forsvar. I 1905 regnet som kjent den norske regjering og Storting med at landet sto militært så sterkt at man våget unionsbruddet.

Braarudaasen var beregnet for 8 stk. 10,5 cm posisjonskanoner. Batterifronten ble anlagt sterkt buet, slik at fløykanonene kunne rettes henholdsvis mot vest og øst. Brystvernet består av fjell og dels mur. Oppå er et 0,3 meter jordlag. Brystverntykkelsen er noe variabel, gjennomsnittlig 10 meter, høyden 1,1 meter. Brystvernet er avsluttet på begge sider av fast fjell. Kanonplassene er kvadratiske, 6x6 meter, og skråner jevnt bakover ned til den dekkende vei, som ligger ca. 0,7 meter lavere og går langs hele batteriet. Den er murt opp og stampet med jord og grus.

På begge sider av kanonstandplassene går en meter dype og en til halvannen meter brede dekningsrom for betjeningen helt frem til brystvernet og fortsetter inn i dette til en dybde på 0,75 meter, med dette dannes nisjer for oppbevaring av ammunisjon.

Under krigen ble Batteriet omkalt til "Bergbatterie" av tyskerne, her var det lette flakstillinger for 2 cm FlaK og lyskaste. Kommandoplassen er en delvis ombygd norsk kommandostilling der man kan se rester av mørtel i de nedre lagene. Allerede den 30. april 1940 hadde tyskerne de første inspeksjonene på Braarudåsen. Det var kun små endringer som ble gjort av tyskerne under okkupasjonen. Bygningen som står på plassen og disponeres av speiderne er en gammel tyskerbrakke som personellet ved festningen benyttet. Under krigen benyttet okkupasjonsmakten området til luftvernkanoner og lyskastere da det har god utsikt over Oslofjorden. Det ble også bygget et lite fjellanlegg i denne åsen, men begge inngangene er stengt og de går under navnet russerhulene. Utkikkstårnet som står i den gamle kommandoplassen ble satt opp engang etter krigen.

3. Sølvkrona

Sølvkrona anlegget er en av de større fjellanleggene konstruert i Horten fra 2. verdenskrig. Dette anlegget er bygget av russiske krigsfanger som ble holdt i leire ved Møringa og Vealøs på KJV.

Dette fjellanlegget skal trolig ha vært tiltenkt som et sjøminelager i forbindelse med at det gamle tilholdsstedet for minevesnet ligger rett nedenfor dette fjellanlegget.

Anlegget har en hovedinngang og tre side/nød utganger, samt en luftesjakt. Samtidig ble det satt opp en tyskerbrakke ved hovedinngangen, denne er i dag i bruk som barnehage. Det er usikkert om hele anlegget ble gjort ferdig før krigens slutt, rundt området kan man ennå rester av det gamle sperregjerdet som har gått rundt fjellanlegget. Hele indre Havn var under krigen sperret inne som et eget sikkerhetsområde.

Fra hovedinngangen gikk det vei ned til en brygge mot indrehavn og en bygning som ble brukt i forbindelse med dette.

På 70 tallet ble anlegget omgjort til offentlig bomberom, det innebar at elektrisk anlegg, ventilasjon og dører ble modifisert for å tilfredstille datidens tekniske krav.

4. Karljohansvern.

På Karljohansvern ble det i bygget to fort samt tre forsvars stillinger mot oslofjorden i perioden 1850-1880. Fortene ble navngitt Citadellet og Norske løve, Da verfts området trengte plass tidlig på 70 tallet ble fortet Citadellet revet for å gi plass til verfts utbygging.

På øya Vealøs ble fortet «**Norske løve**» oppført i tiden 1852–1856 av teglstein forsterket med granitt. Grunnplanen er et rektangel med halvsirkelformet avrunding i begge ender. Den murte «enveloppen» danner en sluttet ring av kasematter for toogtyve kanoner, omgitt av en tørrgrav med vertikal kontreeskarpe og et ytre, skrånende glaci. Innenfor ringen, isolert med en smal vollgrav, ligger fortets kaserne med samme grunnform. Den hadde opprinnelig takbatteri for syv kanoner, men fikk saltak og ble påbygd en etasje av den tyske okkupasjonsmakten i 1940–45. I den ytre vollgraven er det fem «kaponnierer», her kalt «tambourer» etter svenskpåvirket terminologi.

Til Karljohansverns forsvar mot fjorden ble det i tiden mellom 1870 og 1876 anlagt kanonbatterier i tre adskilte posisjoner fra sundet mot Vealøs til kanalutløpet. Batteriene, som alle er åpne i ryggen og dekket av jord i fronten, er dels oppført i tegl, dels i naturstein.

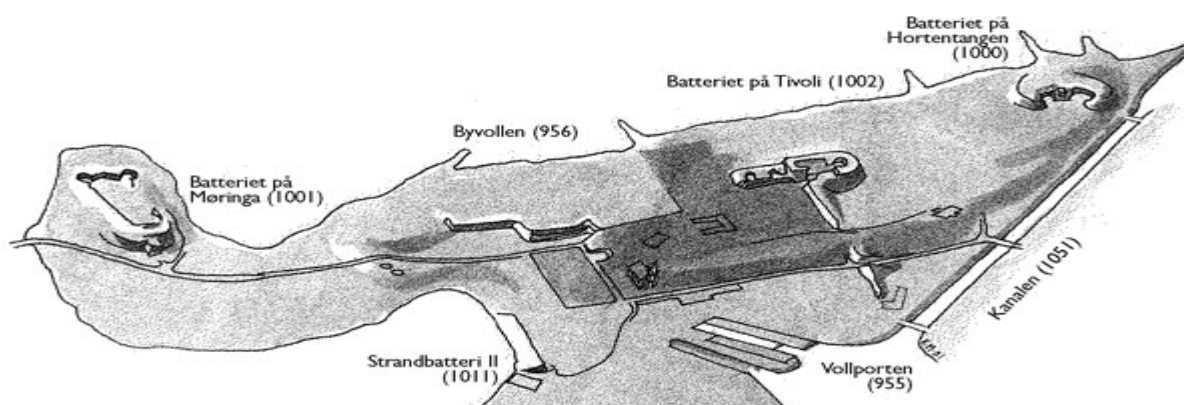
Det nordligste, **Batteriet på Møringa**, har to forsenkede, gråstensmurte kanonstandplasser, bundet sammen med en «redutt», en ca. 30 meter lang overdekket gang av tegl som inneholder kruttmagasin, dekningsrom og geværgalleri. Etter 2. verdenskrig er det støpt to runde, forsenkede standplasser for luftvernskyts i glaciet.

Det midterste, **Batteriet i Tivoli**, er anlagt på det høyeste partiet på Hortenshalvøya ut mot Oslofjorden. Øvre del består av en ringformet, forsenket kanonplattform, ammunisjonsrom samt oppstillingsplass for mindre skyts og infanteri. I en lavere del er det to adskilte kanonstandplasser med åpen rygg. Terrenget bak er sterkt beskåret av privat hageområde.

Lengst syd ligger **Batteriet på Hortentangen**. Opprinnelig var det her som på Møringa to forsenkede kanonstandplasser med ammunisjonsrom i mellom. Den ene er bevart, det andre er overdekket og ombygd til magasin. I mellomrommet er det i tillegg bygget en kommandoplass i jernbetong for et modernisert batteri med to støpte, forsenkede skytsfundamenter i det gamle anleggs glaci.

Samtlige batterier er renoverert og gjenoppbygd av forsvarsbygg.

Bilder fra arbeidet kan du se på www.festningsverk.no

Tyskerne kalte området for "Sicherungsbereich Karljohannsvern" Hele den menneskeskapte øya sammen med store deler av området rundt kanalen og indre havn var avsperrt område for nordmenn og ble brukt som lagre og sjøflyhavn. Helt bort til minnelunden og kirkegården gikk det piggrådgerder og spanske ryttere. Noen rester av denne bebyggelsen kan man ennå se i dag med de karakteristiske lemmebrakkene langs på bysiden av kanalen.

Noe av nærforsvaret bestod av Alarmbatterie Horten som ble opprettet i desember 1943 da HKB Trolldalen i Bamble ble lagt ned, det ble da satt opp 3 franske 10,5 cm K332 kanoner i stillinger rundt på KJV, den ene kanonen ble for øvrig ødelagt i bombeangrepet i desember 1944.

Seekommandant Oslofjord er også flere ganger frustrert over manglende Flak-støtte fra Luftwaffe, Horten mottar ikke tungt Flakskyts i form av 8,8 cm kanoner før på sommeren 1944.

KJV ble etter hvert en viktig ubåtbase og sjøflystøttepunkt for tyskerne, noe som ikke gikk de allierte forbi. Tilslutt kom det flere bombenangrep på området, som kuliminerte med det store bombeangrepet i februar 1945 som la store deler av KJV i grus.

Heldigvis var dette bombeangrepet så presist at Horten by ikke ble rammet.

I dag er den militære aktiviteten på KJV nærmest helt bort, men minnene etter snart 160 år med militær tilstedeværelse har satt igjen sine fottrykk på området og vil forhåpentligvis være der for flere generasjoner i fremtiden.

Diverse vedlegg

Oslo	
<u>29.4.40</u>	
0830 Uhr	Abfahrt des Stabspersonals mit V.- Boot nach Horten
1000 Uhr	Abfahrt Kommandant und Stab mit 3 P.K.W. nach Horten
Horten	
1200 Uhr	Eintreffen des Kommandanten Kpt.z.S. Rieve in Horten. Besprechung mit Korv.Kpt.MA. Dr. Fenn und Übergabe der Kommandantur.
1315 Uhr	Verleihung von E.K.I und II an M.A.A.-Kompanie Fenn.
16 - 1700	Begleitung Gen.Oberst Milch und Reichskommissar Terboven bei Werftbesichtigung.
17 - 2000	Besichtigung: 1. Batterie Nordspitze 2. Strändbatterie 3. Batterie Südspitze.
2400 Uhr	Eintreffen der in Dröbak abmontierten 2 - 4 cm Flak.
<u>30.4.40</u>	
0130 Uhr -	Fliegeralarm. 3 feindliche Flugzeuge passieren Horten
0200 Uhr	in Richtung Oslo außer Schußbereich.
0930 - 1200	Besichtigung der Posten am Telefonamt und Wähleramt in der Stadt Horten, der Bergbatterie, der Hafenbatterie und der Insel Vehalos.
1315 Uhr	wurde Anweisung gegeben, die aus Dröbak eingetroffenen 2 - 4 cm Flak bei der Nordbatterie zur Aufstellung zu bringen.
1500 Uhr	Offiziersbesprechung im Offiziersklub

Seekommandant ankommer Horten for første gang i april 1940.

<u>Allgemeines.</u>	
I. <u>Stand der Befestigungsarbeiten im Bereich Horten:</u>	
1.	<u>Im Aussengürtel bei Borre und Falkenstein.</u> Alle Arbeiten an Kampfständen, Ringständen, Verdrahtung, Panzerabwehrhindernissen schreiten bei dem günstigen Herbstwetter planmässig voran. Etwa 40 % der Verteidigungsanlagen sind fertiggestellt.
2.	<u>Im Sicherungsbereich:</u>
a)	fertiggestellt: der gesamte Flandernzaun mit span. Reitern, so dass eine geschlossene Rundumsicherung nunmehr vorhanden.
b)	im Bau: zur Hauptsache M.G.-Stände für Fliegerabwehr mit Unterschlupf, Beobachtungsstände für Brandwachen, Splittergräben

Status pr. desember 1943 som viser hvor langt tyskerne hadde kommet på forsvarsringen rundt Horten.

Deler av "sørfronten" ved Borre kirke. Her var det også stasjonert et tungt 8,8 cm Flak batteri på slutten av krigen.